Touhula Päiväkodit – Asiantuntijalausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: HE 54/2025 vp – Laki varhaiskasvatuksen palvelusetelistä

1. Lain taustat

”Lain tarkoituksena on varhaiskasvatuksen palvelusetelin avulla lisätä perheen valinnanmahdollisuuksia lasten varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, parantaa varhaiskasvatuspalvelujen saatavuutta ja edistää kunnan ja yksityisten palveluntuottajien yhteistyötä.”

Nämä **tavoitteet eivät toteudu lakiesityksen nykyisessä muodossa.**

2. Nykytilanteen kuvaus

Yksityisten toimijoiden toimintaympäristö on kriisiytymässä

Palvelusetelin arvo on monin paikoin selvästi alempi kuin kunnan oman tuotannon kustannukset. Lisäksi iän tai tuen tarpeen perusteella tehdyt kerroinkorotukset eivät riitä kattamaan todellisia kustannuksia. Tämä on johtanut siihen, että monet toimijat ovat lopettaneet toimintansa tai harkitsevat päiväkotien sulkemista.

Palvelusetelin arvo ei vastaa todellisia kustannuksia

Palvelusetelin arvon tulisi olla kohtuullinen suhteessa kunnan oman tuotannon kustannuksiin. Kunnat eivät käyttäisi palveluseteliä, jos se olisi kalliimpi tai matala laatuisempi kuin oma tuotanto, mutta kuntien omia kustannuksia ei tällä hetkellä vertailukelpoisesti tunneta eikä palvelusetelien arvo siten perustu niihin. Palvelusetelin arvoista on tullut osalle kunnista näennäisen helppoja lyhyentähtäimen säästökohteita, mikä tarkoittaa varhaiskasvatuksen halpuuttamista.

Ennakoimattomuus horjuttaa toiminnan jatkuvuutta

Toimintaympäristö on yksityiselle palveluntuottajalle epävarma: osissa kuntia indeksikorotuksia on jäädytetty ja palvelusetelien myöntämisiä keskeytetty kesken toimintakauden. Pelkkä palvelusetelijärjestelmän olemassaolo ei riitä takaamaan toiminnan jatkuvuutta yksityisille varhaiskasvatustoimijoille.

3. Lakiesityksen selkeytystä vaativat kohdat

Omavastuu ei ole lisämaksu, vaan olennainen osa palvelun rahoitusta

Lakiesitys ei tunnista vallitsevaa tilannetta, jossa palveluntuottajan kustannukset ylittävät palvelusetelin arvon.

Esimerkki: *Palvelun tuottaminen maksaa 1000€ ja kunnan päättämän palvelusetelin arvo on 980 €. Tällöin palveluntuottajalla tulee olla oikeus periä erotus (20 €) omavastuuosuutena perheeltä. Kyseessä* ***ei ole lisämaksu vaan välttämätön osa palvelun rahoitusta****.*
Tyypillinen omavastuu on 0-60 € kuukaudessa.

Ilman lakiesityksen sanamuotojen selkeytystä kunnissa tullaan tekemään vääriä tulkintoja

Omavastuu-termi ja sen sekoittaminen muihin lisämaksuihin, on aiheuttanut sekaannuksia kunnissa jo nyt valmisteluvaiheessa ja ollut omiaan heikentämään yhteistyötä. Virheelliset tulkinnat johtuvat usein asiakasmaksulain virheellisestä soveltamisesta, vaikka kyseinen laki ei koske yksityistä palvelusetelijärjestelmää.

Jos kunnassa tulkitaan lakia siten, ettei palveluntuottajalla ole oikeutta periä omavastuuta ja samaan aikaan palvelusetelin arvoa ei aseteta vastaamaan tuotannon kustannuksia, yksityisiä toimijoita tulee vetäytymään palveluntuotannosta. Tämä heikentää perheiden valinnanvapautta ja palvelujen saatavuutta ja lisää kuntien varhaiskasvatuksen kustannuksia.

Lapsen tuen tarpeen huomiointi on kirjattava lakiin

Jokaisella lapsella on oikeus saada tarvitsemansa tuki, riippumatta palveluntuottajasta. Kuntien osallistuminen yksityisten päiväkotien tukitoimien kustannuksiin vaihtelee merkittävästi. Lainsäädännön tulee varmistaa yhdenvertainen tuen saatavuus, mikä edellyttää selkeitä velvoitteita kunnille.

Perheiden asemaa on vahvistettava

Lakiin tulee kirjata subjektiivinen oikeus palveluseteliin, mikäli palveluseteli on kunnassa käytössä. Vähintään tulee säätää selkeästi rajatut tilanteet, joissa kunta voi jättää palvelusetelin myöntämättä. Lähtökohtana tulee olla vanhempien toiveiden kunnioittaminen.

Yhteenveto. Esitämme seuraavat täsmennykset lakiesitykseen

Jotta hallituksen tavoitteet toteutuvat ja yksityiset toimijat voivat jatkaa toimintaansa kuntien kumppaneina, ehdotamme

- Lakiin kirjataan, ettei omavastuuosuudelle aseteta ylärajaa eikä kuntaa velvoiteta määrittämään sitä, tämä mahdollistaa kustannusten ja palvelusetelin arvon erotuksen kattamisen. Omavastuu-termi selkeytetään niin että sen ymmärretään tarkoittavan palvelusetelin arvon ja palveluntuotannon kustannuksen välistä erotusta.
- Lakiin kirjataan, että lapsen ikä ja tuen tarve tulee ottaa huomioon palvelusetelin arvon kohtuullisuutta arvioitaessa.
- Kunnat velvoitetaan esittämään oman tuotantonsa kustannukset läpinäkyvästi, jotta palvelusetelin ja lapsen ikään ja tuen tarpeeseen perustuvan kertoimen arvo voidaan määrittää dataan ja faktoihin perustuen.
- Lakiin kirjataan subjektiivinen oikeus palveluseteliin.